

**ALIKONULMA YERLERİNİ
DENETLEME GÖREVİNE
SAHİP YAPILARA İLİŞKİN
KONTROL LİSTESİ**

Her türlü alıkonulma yerinin düzenli ziyaretler yolu ile denetlenerek kişilerin işkence ve kötü muameleye karşı etkin biçimde korunması amacını taşıyan İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Protokol (Ek Protokol) Birleşmiş Milletler tarafından 2002 yılında kabul edilmiştir. Bu ziyaretler, Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan ve Uluslararası Alt Komite tarafından ve/veya Protokol'e taraf devletlerde kurulu bulunan veya kurulacak ya da yetkilendirilecek bir ya da birden çok Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM) tarafından yürütülecektir.

Seçmeli Protokol, alıkonulma yerlerinin izlenmesine dair asgari standartlar ile UÖM'lere tanınacak asgari yetkileri ve güvenceleri ortaya koymaktadır.

Ülkemizde alıkonulma yerlerinin denetlenmesi yetkisine ya da bu yetkiye potansiyel olarak sahip olan çeşitli yapılar bulunmaktadır. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı altında il ve ilçe insan hakları kurulları, Adalet Bakanlığına bağlı cezaevi izleme kurulları bu yetkiye doğrudan sahip olan yapılardan ikisidir.

Ancak alıkonulma yerlerinin denetlenmesine ilişkin yetkileri bulunanlar da dahil olmak üzere insan hakları alanında çalışan kurulların yapıları, üye bileşenleri, çalışma ve karar alma biçimleri, bağımsızlıkları ve tarafsızlıkları gibi konular her zaman tartışma konusu olmuştur.

Yetkili merciler tarafından bu yapıların tarafsızlık ve bağımsızlıklarının yanı sıra işlevleri konusunda bir sorgulama yapılmazken bu yapılar insan hakları örgütleri tarafından ciddi biçimde eleştirilmiştir.

Alıkonulma yerlerinin izlenmesine ilişkin olarak Türkiye 2006 yılında, kısaca Seçmeli Protokol olarak anılan İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek Protokolü imzalamış ve Temmuz 27 Eylül 2011'de protokolün uygulanmasına ilişkin süreçleri tamamlamıştır.. Alıkonulma yerlerinin denetlenmesine ilişkin yapıların sahip olması gereken nitelikleri belirleyen Seçmeli Protokol böylece iç hukukun bir parçası haline gelmiş durumdadır. Türkiye bir yıl içerisinde bir ya da birden çok UÖM kurma yükümlülüğü altına girmiştir.

Seçmeli Protokolün ve protokolün dayanağını oluşturan Paris İlkelerinin standartlarını içeren ve Avrupa İşkenceyi Önleme Derneği tarafından hazırlanan bu kontrol listesi Türkiye’de oluşturulacak olan bir ya da birden çok UÖM’nin uluslararası standartlara uygunluğunun gözden geçirilmesini sağlayacak pratik bir araç olarak düşünülmüştür.

bu kontrol listesi sadece oluşturulacak olan yeni yapının değil halihazırda var olan yapıların Seçmeli Protokol’de ortaya konan standartlar çerçevesinde gözden geçirilmesi ve karşılaştırma yapılabilmesi amacını da taşımaktadır.

Kontrol listesi 3 bölümden oluşmaktadır;

- I. Kurulun görevinin kapsamı:** Bu bölümde incelenecek mekanizmanın “çalışma alanı”, “yetki alanı”, “ziyaret yetkisi”, “ziyaret yetkisinin kapsamı”, “ziyaret heyetinin yetkisi”, “ziyarete ilişkin güvenlik” konularındaki standartlar ile pratik işleyişe ilişkin “teşkilat yapısı” ve “işleyiş” konuları ele alınmıştır.
- II. Bağımsızlık:** Bağımsızlığa ilişkin standartlar iki bölüm altında ele alınmıştır; “üyeler” ve “mali ve insani kaynaklar”
- III. Raporlama ve tavsiyelerin izlemesi:** Bu bölümde de raporlama ve tavsiyede bulunma, sonuçları izleme yetkilerine ilişkin standartlar yer almaktadır.

bu kısım zaten iki kez yazılmış.

Bu kontrol listesi ;

- Kurulacak olan bir UÖM'nin Seçmeli Protokol'ün asgari standartlarını karşılayıp karşılamadığının,
- Varolan yapıların güçlü ve zayıf yanlarının,
- Varolan mekanizmaların etkinliğinin arttırılmasının sağlanması için destekleyici bir araç olarak tasarlanmıştır.

ALIKONULMA YERLERİNİ DENETLEME GÖREVİNE SAHİP YAPILARA İLİŞKİN KONTROL LİSTESİ

KURULUN GÖREVİNİN KAPSAMI

1. Çalışma alanı	Notlar
Mekanizmanın, hangi alanlarda çalışması öngörülmüştür? Herhangi bir istisna öngörülmüş müdür?	
2. Yetki alanı	Notlar
a. Mekanizmanın resmi görevlileri ifade vermeye çağırma yetkisi var mıdır? Çağrıya uyulmaması halinde alınacak önlemler nelerdir?	
b. Mekanizmanın şikâyet/başvuru alma yetkisi var mıdır?	
c. Varsa; bu şikâyetleri/başvuruları kendisi mi çözümlenecektir yoksa yargıya ya da diğer kurumlara mı intikal ettirecektir?	

3. Ziyaret yetkisi	Notlar
a. Mekanizma, alıkonulma yerlerini ziyaret yetkisine sahip midir?	
b. Mekanizma, herhangi bir yetkiliye önceden bildirimde bulunmaksızın " habersiz " ziyaret yetkisine sahip midir?	
c. Ziyaretin gerçekleştirilmesi hangi koşullara bağlanmıştır? Ziyaret edilecek yerleri ve zamanları belirleme, görüşülecek kişilere karar verme yetkisi mekanizmanın kendisinde midir?	
d. Ziyaret yetkisinin sınırlandırılması mümkün müdür?	
4. Ziyaret yetkisinin kapsamı	Notlar
Ziyaret yetkisine sahip mekanizma " her türlü alıkonma yerlerine ulaşma " olanağına sahip midir? Örneğin: Polis karakolları, hapisaneler, tutukevleri, ruh hastalıkları hastaneleri, göçmenlerin tutuldukları birimler, çocuk ıslah kurumları, askeri birimler.	

5. Ziyaret heyetinin yetkisi	Notlar
<p>a. Ziyaret heyeti "istediği alıkonulan kişiyle iste-diği yerde özel görüşme yapma" olanağına sahip midir?</p> <p>b. Ziyaret heyeti, gereksinim duyduğu "her türlü bilgi ve belgeye ulaşma" hakkına sahip midir? Uygulama nasıldır?</p>	
6. Ziyarete ilişkin güvenlik	Notlar
<p>Görüşülecek kişilerin güvenliği, görüşmenin ve alınan bilgilerin gizliliğinin sağlanması için nasıl bir düzenleme yapılmıştır?</p>	
7. Teşkilat Yapısı	Notlar
<p>a. Mekanizma nasıl yapılan-mıştır? Ülke çapında il/ilçe teşkilatları mı, yoksa bölgesel teşkilat mı yoksa merkezi bir yapılanması mı vardır?</p> <p>b. Mekanizmanın genel olarak yapı ve örgütlenme biçiminin ülkedeki tüm alıkonulma yerlerini izlemeye elverişli midir? (personel-kadro, mali bütçe, vb)</p>	

8. İşleyiş	Notlar
Mekanizmanın işleyişi demokratik ve şeffaf mıdır?	

BAĞIMSIZLIK

9. Mali ve insani kaynaklar	Notlar
<p>a. Mali ve insani kaynak sağlamak üzere yapılan düzenleme, ihtiyacı karşılamaya yeterli midir? Bunlar için kaynak olarak ne öngörülmüştür? İzleme için ayrılan mali kaynak belli bir miktar mıdır yoksa % olarak mı belirtilmiştir?</p>	
<p>b. Mekanizma, harcamaları belirleme ve harcamalar yapma yetkisine sahip midir?</p>	
<p>c. Mekanizma, çalışanları kendisi mi işe almaktadır yoksa çalışanlar atama, vb. yollarla belirlenmektedir?</p>	
<p>d. Mekanizmanın fiilen kullandığı ofis/bina resmi (idari ya da yargı) birimleri ile aynı mekânlarda mıdır?</p>	

<p>e. Mekanizma, kurum dışında “her türlü resmi bilgi ve belgelere” ulaşabilmekte midir? Bu konuda yasal bir engel var mıdır? Olası fiili engelleri ortadan kaldırmak amacıyla herhangi bir yasal düzenleme yapılmış mıdır?</p>	
<p>10. Üyeler</p>	<p>Notlar</p>
<p>a. Göreve gelme prosedürü Mekanizma üyeleri kim tarafından ve hangi yöntemle seçilmektedir?</p>	
<p>b. Üyelik kriterleri</p> <ul style="list-style-type: none"> - Üyelerin, hangi meslek gruplarından olması öngörülmüştür? Meslek çeşitliliği yeterli midir? - Üyeler için çizilen çerçeve, izleme için gerekli bilgi ve kapasiteyi sağlamaya yeterli midir? - İnsan hakları örgütlerinin ve mağdurların temsili öngörülmüş müdür? Öngörülmüşse, insan hakları örgütlerinin hangi ölçütlere göre seçileceği belirli midir? - Cinsiyet dengesi öngörülmüş müdür? - Farklı etnik köken ve dinsel inanç dengesi öngörülmüş müdür? 	

<p>c. Güvenceler Üyeler ve çalışanların, görevleriyle ilgili yaptıkları işler ve açıklamalar konusunda haklarında yasal işlem yapılamayacağına ilişkin bir düzenleme var mıdır? Eğer yoksa; fiilen yaşanan zorluklar mevcut mudur?</p>	
<p>d. Denetleme mekanizması Kurumun ve çalışanların denetlenmesi için nasıl bir mekanizma öngörülmüştür?</p>	
<p>e. Raporlama Raporların hazırlanması ve yayınlanması konusunda mekanizma tam bir inisiyatif sahibi midir? Evetse; fiilen sorunlar yaşanmakta mıdır? İnisiyatif sahibi değilse; sınırlamalar nelerdir?</p>	

RAPORLAMA ve TAVSİYELERİN İZLENMESİ

<p>a. Nasıl bir raporlama sistemi öngörülmüştür? Düzenli raporlama var mıdır? Aylık, yıllık??</p>	
<p>b. Düzenli raporların yanında olaya, konuya bağlı özel raporlar öngörülmüş müdür?</p>	
<p>c. Raporlar kamuya açık mıdır?</p>	
<p>d. Raporlarda tavsiyede bulunma yetkisi var mıdır?</p>	
<p>e. Mekanizmanın tavsiyelerinin yaşama geçirilip geçirilmediğini izlemek üzere takip ziyaretleri yapılması öngörülmüş müdür?</p>	

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
HUMAN RIGHTS FOUNDATION OF TURKEY

Akbaş Mahallesi Sarıca Sokak No:7/1 Altındağ/Ankara

Tel: +90 312 310 66 36

Faks: +90 312 310 64 63

www.tihv.org.tr • tihv@tihv.org.tr

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ
HUMAN RIGHTS ASSOCIATION

Necatibey Cad. No: 82/11-12 (6. Kat)

Demirtepe/ANKARA

Tel: +90 312 230 35 67 - 68 - 69

Tel/Faks: +90 312 230 17 07

www.ihd.org.tr • posta@ihd.org.tr

Bu proje Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TIHV) ve İnsan Hakları Derneği (İHD) tarafından, Avrupa Birliği desteği ile yürütülmektedir.

Bu belgede geçen görüş ve düşüncelerden Avrupa Komisyonu sorumlu tutulamaz